

Äkta hussvamp

Serpula lacrymans

Den äkta hussvampen, *Serpula lacrymans*, är vår mest fruktade fiende bland rötsvamparna. Det beror på att den under gynnsamma (för svampen) omständigheter kan bryta ner bjälkarna inom ett mycket stort område på mycket kort tid, och att det är komplicerat att sanera en angripen byggnad. Den som har otur kan råka ut för att hussvampen spridit sig genom flera våningar innan den upptäcks. I sammanbyggda hus kan den dessutom ha spridit sig till grannen. Hussvampen bryter ner träbjälkarna av samma anledning som vi människor smälter mat: det ger energi.

För att överleva kräver *S. lacrymans* dessutom tillgång på kalk och vatten. Kalk kan den få från murbruk, puts, betong, mineralull, leca eller andra kalkhaltiga material. Kalken används till att neutralisera pH, eftersom *Serpula lacrymans* utsöndrar oxalsyra. Finns kalk inte att tillgå dör svampen "i sitt eget syrabad". Kalkkällan återfinns inte sällan en bit ifrån själva svampen, men i de utomordentligt få fall där äkta hussvamp hittats ute i naturen, har den återfunnits nära marken där den kunnat hämta kalk från jorden.

Även vattnet kan svampen hämta från långt håll, flera meter, genom speciella svamphyfer som fungerar som ett slags sugrör. Annars kräver äkta hussvamp relativt låg fuktighet jämfört med annan hussvamp (därav det engelska namnet dry rot). Mellan 20 och 40 % fuktkvot bedöms som optimalt och en temperatur mellan 20 och 25 °C (både för fuktkvot och temperatur ger olika underökningar lite olika värden). Vid 55 % träfuktighet dör den "drunkningsdöden", medan andra vanliga rötsvampar, t. ex. *Coniophora puteana* (källarsvamp), fortfarande trivs utomordentligt. En fuktkvot under 15 % är lägre än optimalt för både *S. lacrymans* och annan rötsvamp, och de slutar tillväxa aktivt i sådana miljöer. De kan däremot ligga i dvala under något decennium utan att dö, och börjar växa igen om träets fuktkvot stiger. *S. lacrymans* är ganska köldtålig; den tillväxer vid temperaturer ända ner till nollstrecket, och överlever även ett par minusgrader.

Skolexemplet på *S. lacrymans* kännetecknas av att det angripna träet blir lätt brunfärgat, och spricker i djupa sprickor med ca 5 cm mellanrum eller mer. På golvet kan ofta iakttas ett brunt pulver, som brukar liknas vid kanel eller kakao.

Om angreppet är exponerat för ljus (och endast om så är fallet!) kan svampen bilda en ojämn, gulbrun eller rödbrun fruktkropp med vit kant. Den kan vara flera decimeter stor och kan "svettas" om miljön är mycket fuktig.

Som för alla andra svampar utgör fruktkroppen en upphängningsanordning för att sporerna. Så småningom trillar de bruna sporerna ut från sin upphängningsanordning och lägger sig nedanför i ett lager som kan påminna om kanel. I mikroskop är sporerna gulbruna med slät yta och avlånga eller bönformade. De mäter ca. 9-12 x 4,5-6 mm. *S. lacrymans* fruktkropp sitter ibland fast som en konsolhylla, även om det är vanligast att den är klistrad som ett tjockt lager (upp till 2 cm) på den angripna ytan.

Nu är det inte speciellt vanligt att det bildas fruktkroppar, det är betydligt vanligare att man möts av en bomullsaktig massa med gula partier gult på sina ställen, och en lukt av champinjon. Det har visat sig att mögelhundar har svårt att skilja denna lukt från lukten av källarsvamp.

Serpula lacrymans har ett antal släktingar, som också är otrevliga ur boendesynpunkt. Serpula himantioides är svår att skilja från Serpula lacrymans, men den växer vilt och ger tätare sprickor i träet. En del mykologer anser att S. lacrymans och S. himantioides är samma organism. S. himantioides har lite högre optimumtemperatur än S. lacrymans.

Dessutom finns det en rapport om S. lacrymans variant shastensis, som ser annorlunda ut, men som i korsningsförsök visat sig vara S. lacrymans.

Vid S. lacrymans angrepp ersätts det angripna virket med friskt. Till synes friskt virke måste dessutom bytas ut upp till 60-70 cm från det synliga angreppet, och kvarvarande virke behandlas med Boracol eller värmebehandling, valet beror på saneringsfirmans arbetsmetoder och preferenser. Eftersom S. lacrymans etsar sig genom puts och andra kalkhaltiga byggmaterial måste även intilliggande puts etc. bytas; annars kan svampen som eventuellt finns kvar i putsen infektera friskt virke. En del byggnadsfirmor föredrar att inte göra så stora ingrepp utan nöjer sig med att strypa fuktillgången, och sedan hålla ett vakande öga på den vilande svampen. I Skottland har University of Abertay börjat testa att bekämpa S. lacrymans med biologiska metoder. De planterar helt enkelt in en annan, S. lacrymans-ätande, svamp.

Regleringen kring hur S. lacrymans-angrepp ska bekämpas är för närvarande under utveckling. 1997 förelåg förslaget till en EN-standard*, som i sin beprövade form ska reglera hur utprovningen av svampmedel ska utvärderas.

Vid utredning och åtgärddning av S. lacrymans skall alltid fackman anlitas. För rivning i och rivning av byggnader som innehåller hälsofarliga material, ohyra, virkesförstörande eller hussvamp av släktet S. lacrymans, fordras en till arbetets omfattning anpassad rivningsplan. (BBR 2:3)

*ENV 12404:1997 Durability of wood and wood-based products - Assessment of the effectiveness of a masonry fungicide to prevent growth into wood of Dry Rot Serpula lacrymans (Schumacher ex Fries) S.F. Gray - Laboratory method

PK Group AB

Vi har gratis telefonrådgivning för våra laboratoriekunder.